

DMYTRO MOTORNYI TAVRIA STATE AGROTECHNOLOGICAL UNIVERSITY

Faculty «Economic and Business»

Scientific papers
OF DMYTRO MOTORNYI TAVRIA STATE
AGROTECHNOLOGICAL UNIVERSITY
(ECONOMIC SCIENCES)

№ 2 (48)

Zaporizhzhia
2023



Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного (економічні науки)

№ 2 (48), 2023

Засновник

Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного
Факультет економіки та бізнесу

УДК 631.1(06)

Збірник наукових праць Таврійського державного
агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного
(економічні науки) / За ред. Т.І. Яворської – Запоріжжя:
Друкарня ТДАТУ, 2023. - № 2(48) – 152 с.

Голова редакційної колегії (науковий редактор):
Яворська Т.І. – д.е.н., професор кафедри економіки і бізнесу

Відповідальні за випуск збірника:
Яворська Т.І. – д.е.н., професор кафедри економіки і бізнесу
Колокольчикова І.В., д.е.н., професор – декан факультету
економіки і бізнесу
Завадських Г.М. – к.е.н., доцент кафедри економіки і бізнесу

Комп'ютерна верстка: Завадських Г.М.

Збірник наукових праць Таврійського державного
агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного
(економічні науки) включений до Переліку наукових фахових
видань України, є науковим виданням, в якому можуть бути
опубліковані основні результати дисертаційних робіт (наказ
МОН №1328 від 21.12.2015 р.).

Відповідно до Порядку формування Переліку наукових
фахових видань України (наказ МОН України від 15 січня
2018 року № 32) присвоєно категорію «Б», що затверджено
наказом Міністерства освіти і науки України від 02.07.2020
№ 886.

Друкується за рішенням Вченої ради Таврійського державного
агротехнологічного університету (протокол №2 від
26.09.2023 р.).
Свідчення про державну реєстрацію друкованого засобу
масової інформації КВ №24284-14124 ПР від 24.12.2019 р.

ISSN 2519-884X

Index Copernicus Value (ICV) 2016: 47.1
Index Copernicus Value (ICV) 2017: 55.32
Index Copernicus Value (ICV) 2018: 55.94
Index Copernicus Value (ICV)

2019: 56.52 Digital Object Identifier

System (DOI)

Матеріали друкуються мовами оригіналів – українською,
російською та англійською.
Погляди редколегії не завжди збігаються з позицією авторів.

Адреса редакційно-видавничого відділу:

Юридична:
пр. Б. Хмельницького 18,
м. Мелітополь, Запорізька обл.
72312 Україна

Фактична:
вул. Жуковського, 66,
м. Запоріжжя, Запорізька обл.
69600, Україна

Підписано до друку
03.10.2023р. Друкарня ТДАТУ

© Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного

ЗМІСТ

МЕНЕДЖМЕНТ

Агєєва І.В.
ТАЙМ-МЕНЕДЖМЕНТ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЕФЕКТИВНОГО
ВИКОРИСТАННЯ ЧАСУ МЕНЕДЖЕРА 8

Нехай В.В.
ФУНКЦІОНАЛЬНЕ ЗНАЧЕННЯ МАРКЕТИНГУ У СИСТЕМІ
МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВА 15

Нікітенко К.С.
УПРАВЛІННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНИМИ АСПЕКТАМИ ТУРИЗМУ 24

Ортіна Г.В., Трусова Н.В.
УПРАВЛІННЯ БЕЗПЕКОЮ ОСОБИСТОСТІ ЯК ПАРАДИГМА СТАЛОГО
РОЗВИТКУ ГЕНДЕРНО-ОРІЄНТОВАНОГО БЮДЖЕТУВАННЯ 31

ЕКОНОМІКА

Демко В.С., Свиноус І.В.
ПОТЕНЦІАЛІ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ
В ГЕОЕКОНОМІЧНОМУ ПРОСТОРІ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ 38

Кукіна Н.В., Трусова А.О.
ЕКОНОМІЧНІ РИЗИКИ В СФЕРІ ПОСЛУГ РЕГІОНАЛЬНОЇ
ТУРИСТИЧНОЇ ДЕСТИНАЦІЇ 51

Почерніна Н.В., Васильченко О.О.
ДІАГНОСТИКА ТУРИСТИЧНОЇ АКТИВНОСТІ РЕГІОНУ НА ЗАСАДАХ
ЕКОНОМІЧНОЇ КОМПАРАВІСТИКИ 60

Пристемський О.С., Ковальов В.В.
ДЕФІНІЦІЯ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ СУБ'ЄКТІВ
ГОСПОДАРЮВАННЯ 71

Трусова Н.В., Сақун А.Ж.
АМОРТИЗАЦІЙНА ПОЛІТИКА ЯК ПАРАДИГМА ІНВЕСТИЦІЙНОЇ
БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ 78

ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ

Бабко Н.М., Сєвідова І.О.

РОЛЬ БЮДЖЕТНИХ ВИДАТКІВ У ФІНАНСУВАННІ
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ПОТРЕБ СЬОГОДЕННЯ..86

Трусова Н.В.

ДЕРЖАВНА ФІНАНСОВА ІНКЛЮЗІЯ ЯК ДРАЙВЕР
МОДЕРНІЗАЦІЇ ПЕНСІЙНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ..... 95

ОБЛІК І ОПОДАТКУВАННЯ

Бразілій Н.М., Ткаченко А.А., Здір В.А.

ЦИФРОВІЗАЦІЯ СИСТЕМИ ОБЛІКУ, ЗВІТНОСТІ ТА
ОПОДАТКУВАННЯ В СУЧАСНИХ ЕКОНОМІЧНИХ
УМОВАХ 103

МАРКЕТИНГ

Легеза Д.Г., Сокіл Я.С., Куліш Т.В.

РІВЕНЬ КОНКУРЕНЦІЇ НА РИНКУ БОРОШНА В
КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ 113

Шквиря Н.О., Арестенко Т.В.

МАРКЕТИНГОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОВЕДНІКИ
СПОЖИВАЧІВ СНЕКІВ..... 120

ПІДПРИЄМНИЦТВО, ТОРГІВЛЯ ТА БІРЖОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

Завадських Г.М., Лисак О.І., Тебенко В.М.

КОРПОРАТИВНА СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ: ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ В УКРАЇНІ 129

Коноваленко А.С.

НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ
УПРАВЛІННЯ ПРОЄКТАМИ 140

**Вимоги щодо розміщення статей у Збірнику наукових
праць Таврійського державного агротехнологічного
університету імені Дмитра Моторного
(економічні науки).....148**

МАРКЕТИНГ

УДК [339.137.25:664.641.12](4)

*Легеца Дар'я Георгіївна, д.е.н., професор,
Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного, м. Запоріжжя
darya.legeza@tsatu.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0003-4545-0366>*

*Сокіл Яна Сергіївна, к.е.н., доцент,
Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного, м. Запоріжжя
yana.sokil@tsatu.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0001-5970-4481>*

*Куліш Тетяна Володимирівна, к.е.н., доцент,
Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного, м. Запоріжжя
tetiana.kulich@tsatu.edu.ua,
<https://orcid.org/0000-0002-0219-4457>*

РІВЕНЬ КОНКУРЕНЦІЇ НА РИНКУ БОРОШНА В КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Анотація. Стаття розкриває основні критерії вибору стратегічних країн для експорту борошна українськими виробниками. Основними показниками оцінки конкурентних позицій країн є торговий баланс, динаміка росту вартості імпорту, ціна імпорту, наявність підприємств, що виробляють хлібопекарську продукцію. В дослідженні встановлено, що основними країнами імпортерами борошна в Європейському Союзі є Франція, Німеччина, Румунія, Нідерланди, Ірландія, Польща. Високий потенціал для імпорту українського борошна має Велика Британія. Розраховано, що ринок імпорту борошна у 2021 році в ЄС становив 22% світового імпорту товару. Зазначено, вартість імпорту борошна поступово збільшується за останні 5 років. Україна сьогодні має незначний досвід реалізації борошна у країни ЄС. Вартість експорту в ЄС становить лише 0,11% від світового імпорту в ЄС, а середня вартість борошна – 401 \$/тону. Відповідно до проведеного аналізу встановлено, що основні підприємства розташовані в Італії, Німеччині, Польщі. Обґрунтовано, що українським підприємствам слід звернути увагу на експорт продукції в Польщу, Нідерланди та Велику Британію як країни з найбільш привабливим конкурентним потенціалом.

Ключові слова: експорт борошна, торговий баланс, вартість імпорту, Європейський Союз, конкуренція на ринку.

JEL code classification: D410

Постановка проблеми. Військові дії спричинили вплив на економічну безпеку країни загалом, окремих регіонів, галузей та підприємств. Модель розвитку країни зазнала змін, зокрема й у зовнішньоекономічній діяльності. Руїнування логістичних ланцюгів, блокування морських портів, очікуване зменшення посівних площ під зерновими культурами й прогнозоване падіння врожайності, й як наслідок зростання ціни на борошно, може призвести до зменшення обсягів експорту українського борошна та втрати провідних позицій на світовому ринку агропродовольчої продукції. Саме скасування мита Європою дасть змогу наростити експортний потенціал України на ринку борошномельної продукції та втримати конкурентів. Отже постає питання вибору пріоритетності стратегічних країн та оцінка їх ринкових можливостей та експортного потенціалу для експорту борошна вітчизняними виробниками.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливості зовнішньоекономічної діяльності, зокрема експортний потенціал борошномельної галузі, розглядаються у наукових працях українських вчених: Антонюк П. [1], Антонюк О.[1], Гребельник О. [3], Кулаковської Т.[],

Павлова О. [4], Полонської О. [65], Савченко Т. [7], Солошонок А. [5], Самофатової В. [4].

Визначення стратегічних позицій країн диктує актуальність здійснення системного дослідження сукупності показників, що відображають вартісний розмір експорту в країни ЄС, торговий баланс та рівень росту ринку за останні п'ять років. Аналіз проводився з використанням інструменту Market Access Map [12], що надає інформацію щодо митних тарифів, регуляторних вимог. Для аналізу показників оцінки конкурентних позицій країн автором використано онлайн-інструмент Access2Markets [9], що інформує про законодавчі вимоги до харчової і промислової продукції в ЄС. Український виробник може скористатися ресурсом для ідентифікації вимог, яким повинен відповідати його товар для експорту до країн ЄС, а також ознайомитись з діючими тарифами, квотами, заходами, митними процедурами.

У статті автором використано платформу «Хелпдеск для експортерів до ЄС»[8], яка узагальнила інформацію щодо основних правил та вимог до товарів на ринку ЄС, зокрема борошномельної продукції. Цей інструмент дає змогу зрозуміти особливості регулювання безпечності товарів в Європейському Союзі. В статті відображені результати дослідження підприємств з виробництва борошна, що здійснюють свою діяльність на території Європейського Союзу. На відміну від інших досліджень, в статті наводиться аналіз країн імпортерів за комплексом показників. В статті також представлений аналіз потенціалу України експорту борошна в країни Європейського Союзу в умовах воєнного стану.

Мета статті. Мета аналізу – на основі загального аналізу ринку країн Європи обґрунтувати стратегічну позицію країн експортерів борошна. В аналізі використаний код Гармонізованої системи опису та кодування товарів Всесвітньої митної організації 2012 року: 11010015 борошно з м'якої пшениці та полби (надалі по тексту *борошно*). Економічна діяльність підприємств розглядалась за кодом 10.61 (Виробництво продуктів борошна) згідно класифікації видів економічної діяльності Європейського Співтовариства ([NACE Rev.2](#)). Розмір ринку визначався за показниками, що відображають вартісний розмір експорту в країни ЄС, торговий баланс та рівень росту ринку за останні п'ять років.

В аналізі були використані наступні джерела інформації: Access2Markets, Global Trade Helpdesk, Trade Map, Statista. Інші джерела інформації представлені при посиланнях на таблиці, графіки та рисунки.

Виклад основного матеріалу. На основі проведеного дослідження встановлено, що основними країнами пріоритетного експорту для України є Франція, Німеччина, Велика Британія, Нідерланди, Румунія, Ірландія як ринки з найвищим потенціалом експорту та ринковими можливостями. Фактори вибору країн:

– *Франція*: країна має мінусовий торговий баланс (імпорт переважає над експортом) – 39,88 млн дол.; вартість імпорту 138,4 млн доларів, частка у світовому імпорті – 2,7%; частка підприємств з виробництва хлібопродуктів в країні становить 25,5 % від загального числа в ЄС-28. Зауважимо, що ринок має щорічне зменшення імпорту за останні 5 років (5%).

– *Німеччина*: вартість імпорту 55,7 млн доларів; частка у світовому імпорті – 1,1%, частка підприємств з виробництва хлібопродуктів в країні становить 8,3 % від загального числа в ЄС-28, низький рівень концентрації імпорту на ринку – 13%. Зауважимо, країна позитивний торговий баланс (країна більш експортує, ніж імпортує) – 330,4 млн дол., ринок має щорічне зменшення імпорту за останні 5 років (1%); низьку ціну порівняно з іншими країнами (489 \$ за тону).

– *Велика Британія*: країна має привабливу імпорتنу ціну на продукцію (738\$ за тону); низький рівень концентрації імпорту на ринку – 16%; вартість імпорту 56,4 млн доларів, є досвід експорту товарів з України (88 тис. дол.). Позитивний торговий баланс – 41,4 млн дол., ринок має щорічне зменшення імпорту за останні 5 років (10%), ПДВ становить 20%.

– *Нідерланди*: країна має мінусовий торговий баланс – 165 млн дол.; вартість імпорту 242,0 млн доларів, частка у світовому імпорті – 4,8%; частка підприємств з виробництва хлібопродуктів в країні становить 2,5 % від загального числа в ЄС-28; щорічний ріст імпорту становить 17%. Зауважимо, що країна має низьку ціну порівняно з іншими країнами (439 \$ за

тону); країна має високий рівень концентрації ринку: 91,3% імпорту поступає з Німеччини та Бельгії за ціною 406-453\$ за тону.

– *Румунія*: країна має мінусовий торговий баланс – 60,4 млн дол.; вартість імпорту 63,8 млн доларів; частка у світовому імпорті – 1,3%; щорічний ріст імпорту становить 20%. Зауважимо країна має низьку ціну порівняно з іншими країнами (358 \$ за тону). Країна має високий рівень концентрації ринку: 65% імпорту поступає з Угорщині за ціною 343\$ за тону.

– *Ірландія*: країна має мінусовий торговий баланс – 115,4 млн дол.; вартість імпорту 118,2 млн доларів, частка у світовому імпорті – 2,3%; щорічний ріст імпорту становить 18%, ціна реалізації продукції 583 \$ за тону. Країна має високий рівень концентрації ринку: 80,9% імпорту поступає з Німеччини та Бельгії за ціною 598\$ за т.; невеликий розмір ринку: частка підприємств з виробництва хлібопродуктів становить 0,4% від загального числа в ЄС-28.

– *Польща*: країна має привабливу імпорتنу ціну на продукцію (594\$ за тону), частка підприємств ЄС з хлібопекарського виробництва – 5,6%. Польща має порівняно високий рівень обсягу імпорту – 61,6 тис тон. Зауважимо, що країна має позитивний торговий баланс – 9,5 млн дол; щорічний ріст імпорту незначний – 2%., а також ринок має високий рівень концентрації: Німеччина та Італія займає 70,7% імпорту Польщі.

Ринок імпорту борошна у 2021 році в ЄС становив \$1109.1 млн, або 21.8% світового імпорту товару. Основними ТОП 5 країнами імпортерами були Нідерланди (\$242,0 млн), Франція (\$138,4 млн), Ірландія (\$118,2 млн), Румунія (\$63,8 млн), Велика Британія (\$56,4 млн).

За 2017-2021 рр. вартість імпорту в країнах ЄС мала щорічне зростання 5,4%. Вартість імпорту борошна поступово збільшується з 900,2 млн до 1109 млн доларів за останні 5 звітних років. Відстежуються сезонні зміни вартості імпорту. Максимальний обсяг імпорту – у травні червні (125,4-132,5 млн дол), мінімальний – у грудні січні (58,8-98,7 млн дол). Дуже високий рівень маркетингової концентрації мають Угорщина (52%), Болгарія (61%), Ірландія (67%), Португалія (77%). У більшості країн з високим рівнем концентрації (понад 40%) основними постачальниками виступають країни сусіди (Ірландія – Велика Британія; Іспанія-Португалія, Болгарія-Греція, Угорщина-Словаччина). У такому випадку ціна закупівлі значно знижується до 350-290 дол за тонну. Свою продукцію експортують також країни Індія (19,5 тис тон), Сполучені штати (2,4 тис тон), Данія (12,4 тис тон), та Сербія (6.7 тис тон). Зазвичай їх вплив невеликий по окремій кожній країні. Основним експортером поза межами Європейського Союзу є Індія. Вартість експорту індійського борошна у 2021 році дорівнювала 11,5 млн дол, лише 1,04% всього імпорту ЄС. Головними імпортерами Індії є Німеччина, Франція та Ірландія. В рамках торгових відносин усередині ЄС імпортується продукції на 1050,4 млн дол. У таблиці 1 наведена динаміка імпорту борошна в основних десяти країнах Європейського Союзу та Великої Британії.

Таблиця 1

Імпорт виробів з інших країн ЄС, тис доларів, 2017-2021 рр

Країни імпортери	2017	2018	2019	2020	2021
Нідерланди	218672	218834	193432	204232	236474
Франція	114978	119379	124893	139507	133548
Ірландія	86967	95234	99811	100024	117431
Румунія	35268	44226	48204	52231	63131
Бельгія	40578	41288	39254	45494	52890
Німеччина	39828	44864	42907	53582	52581
Іспанія	39204	48700	39837	44137	51910
Велика Британія	38407	33816	38715	43786	48144
Португалія	28511	33362	30964	36297	39697
Чеська Республіка	24307	26674	29012	30742	36565
Польща	22382	33454	37812	35862	36372

Джерело: складено авторами на основі [16].

Основними імпортерами товару всередині Європейського Союзу є Нідерланди, Франція, Ірландія та Румунія. Ріст імпорту з країни ЄС за останні п'ять років становив 22,1%. Ріст імпорту з країн ЄС за окремими країнами: Румунія (79%), Естонія (71%), Болгарія (63,8%), Польща (62,5%), Чехія (50,4%). Основними країнами експортерами усередині Європейського Союзу є: Німеччина (\$372,2 млн), Бельгія (\$131,0 млн), Італія (\$121,6 млн), Велика Британія (\$91,0 млн).

Експорт України становить 0,7% світового експорту борошна, її рейтинг у світовому експорті займає 29 місце. Середня відстань між країнами-імпортерами становить 2902 км, а концентрація експорту – 0,15.

Україна сьогодні має незначний досвід реалізації борошна у країни ЄС. Який визначається наступними характерними ознаками. Вартість експорту в ЄС – 129 тис. доларів, або 0,11% від світового імпорту в ЄС. Основні поставки з України спрямовані в інші країни. В країни ЄС постачається 0,4% від всього українського експорту (табл. 2). За 2017-2021 рр., вартість експорту в країни ЄС зменшилась в 19 разів.

Експорту борошна до ЄС до 2022 року фактично не було. Виключення складають: Велика Британія (так, іноді купували багато, - скоріш за все, великими партіями морем, бо доставка 20 тонника до Лондону становить біля 6-9 тисяч. євро), та по декілька машин на рік інші країни. Напевно така ситуація пов'язана із зростанням цін на продовольчі продукти в світі. Доставка 20 т до Німеччини - 3-5 тис.євро, далі на захід - ще дорожче. Враховуючи вартість машини борошна (6-8 тис.євро), то кінцева ціна буде зависока.

Таблиця 2

Експортний потенціал України в ЄС, 2021 р.

Імпортери	Вартість експорту (\$, тис дол)	Торговий баланс (\$, тис дол)	Частка в українському експорті (%)
Світ	35871	31308	100
ЄС (28 країн)	129	82	0,4
Велика Британія	88	88	0,2
Словаччина	13	-8	0
Мальта	12	12	0
Греція	5	5	0
Німеччина	4	-8	0
Кіпр	2	2	0
Франція	2	-12	0
Нідерланди	1	1	0
Австрія	1	1	0
Болгарія	1	1	0

Джерело: складено авторами на основі [16].

Основні країни імпортери: Велика Британія, Словаччина, Мальта. Велика Британія та Мальта мають позитивний торговий баланс з Україною. Експорт продукції не характеризується стабільністю поставок в жодну країну ЄС-28. Максимальні поставки борошна були у 2017 та 2018 рока до Великої Британії, відповідно на 2,3 та 2,8 млн доларів. В 2022 році українські компанії під час війни поновили експортну діяльність в країни Європейського союзу з травня. Основна частина експорту реалізується в Польщу (\$3165 тис), Румунію (\$2188 тис), Хорватію (\$963 тис), Угорщину (\$738).

Середня вартість борошна, що експортується в країни ЄС – 401 \$/тону. Максимальна ціна української продукції – при експорті в Австрію, Болгарію, Францію (1 тис \$/тону) Кіпр (667 \$/тону). Мінімальна ціна – при експорті в Нідерланди (333 \$/тону).

В ЄС функціонує 5 тис підприємств з виробництва борошна.

Основні підприємства розташовані в Італії (1081 од.), Німеччині (599), Польщі (559), Румунії (472), Франції (389) та Іспанії (368). Кількість підприємств в ЄС 28 практично не

змінюються на ринку, щорічне зменшення дорівнює 0,41%. З 2017 по 2020 р в Бельгії та Чехії збільшилось кількість підприємств відповідно на 27,5 та 10,5%. Розмір загального доходу підприємств Італії – 6,8 € млрд, Німеччини – 5,4 € млрд, Іспанії – 3,3 € млрд, Польщі – 2,0 € млрд, Бельгії – 1,5 € млрд, Нідерландів – 1,0 € млрд;

Залежно від розміру підприємства в основному працюють підприємства з мікробізнесу (від 1 до 9 робітників). В Італії – 870 тис підприємств; Польщі – 444; в Німеччині – 417, Румунії – 395, Франції – 282, Іспанії – 281. Їх загальний товарообіг відповідно дорівнює 705,8 €млн, 154,4 € млн, 456,1 € млн, 31,5€ млн, 213,8 € млн та 212,7 € млн. Субконтракти товару 1 були оформлені в Італії на 267 € млн.

Динаміка виробництва борошна відображена у таблиці 3.

Таблиця 2

Динаміка виробництва борошна, 2016-2020 рр., тис тон

Країна	2016	2017	2018	2019	2020	Зміна 2020 р. до 2016 р., %
Німеччина	5413,1	5479,7	5602,2	5555,9	5313,0	98,2
Італія	5392,8	4518,8	4185,4	4424,4	4361,4	80,9
Франція	4123,8	3926,7	3956,5	3671,8	3835,4	93,0
Іспанія	3278,7	3326,1	3639,0	3467,9	-	x
Польща	2311,1	2372,4	2408,0	2291,8	2331,0	100,9
Румунія	996,8	990,7	959,5	961,7	966,4	97,0
Бельгія	1038,0	979,8	925,8	906,7	954,9	92,0
Угорщина	898,3	884,7	890,8	873,3	845,3	94,1
Греція	748,4	752,7	768,0	739,4	-	x
Чехія	675,4	686,4	681,5	682,8	648,5	96,0
Португалія	706,2	700,7	683,9	636,7	587,5	83,2
Нідерланди	563,5	630,7	593,6	604,1	541,6	96,1

Джерело: складено авторами на основі [16].

За 2016-2020 рр. обсяги виробництва в країнах ЄС скоротився на 3-20%. Основне скорочення виробництва відбувалось у Португалії та Італії, яке відповідно дорівнює 83,2 та 80,9% порівняно із 2016 роком. Слід зазначити, що загальне виробництво борошна сконцентровані в Німеччині (5,3 млн тон) та Італії (4,3 млн тон). У 2021 році в ЄС було вироблено та реалізовано 270 тис тон борошна. Основні виробники розташовані у Німеччині (5,6 млн тон), Італії (4,4 млн тон), Франції (3,7 млн тон), Іспанії (3,5 млн тон), Польщі (2,3 млн тон).

Висновки. Основними країнами пріоритетного експорту для України є Франція, Німеччина, Велика Британія, Нідерланди, Румунія, Ірландія як ринки з найвищим потенціалом експорту та ринковими можливостями. Ринок імпорту борошна у 2021 році в ЄС становив \$1109.1 млн, або 21.8% світового імпорту товару. За 2017-2021 рр. вартість імпорту в країнах ЄС мала щорічне зростання 5,4%. Вартість імпорту борошна поступово збільшується з 900,2 млн до 1109 млн доларів за останні 5 звітних років.

У більшості країн з високим рівнем концентрації (понад 40%) основними постачальниками виступають країни сусіди (Ірландія –Велика Британія; Іспанія-Португалія, Болгарія-Греція, Угорщина-Словаччина).

Експорт України становить 0,7% світового експорту борошна, її рейтинг у світовому експорті займає 29 місце. Середня відстань між країнами-імпортерами становить 2902 км, а концентрація експорту – 0,15. Вартість експорту в ЄС – 129 тис доларів, або 0,11% від світового імпорту в ЄС. Основні поставки з України спрямовані в інші країни світу. В країни ЄС постачається 0,4% від всього українського експорту. Середня вартість борошна, що експортується в країни ЄС – 401 \$/тону.

Основні підприємства розташовані в Італії (1081 од.), Німеччині (599), Польщі (559),

Румунії (472), Франції (389) та Іспанії (368). Залежно від розміру підприємства в основному працюють підприємства з мікробізнесу (від 1 до 9 робітників). В Італії – 870 тис підприємств; Польщі – 444; в Німеччині – 417, Румунії – 395, Франції – 282, Іспанії – 281. Їх загальний товарообіг відповідно дорівнює 705,8 €млн, 154,4 € млн, 456,1 € млн, 31,5€ млн, 213,8 € млн та 212,7 € млн.

Список використаних джерел

1. Антонюк П., Антонюк О., Ступницька Т., Головаченко Л. Стан та результати торгівлі агропродовольчими товарами між Україною і Європейським союзом. *Економіка харчової промисловості*. 2019. Т. 11, вип. 1. С. 27-36. DOI <https://doi.org/10.15673/fie.v11i1.1292>.
2. Вимоги до продукції на міжнародних ринках та сертифікація. URL: <https://export.gov.ua/11-vimogi-do-produktsii> (дата звернення 12.08.2023).
3. Гребельник О. П. Основи зовнішньоекономічної діяльності: підручник. Ірпінь: Університет ДФС України, 2019. 410 с.
4. Зовнішньоекономічна діяльність України в системі глобальних конкурентних відносин: агропродовольчий вимір: монографія / авт.кол.: О. І. Павлов, В. А. Самофатова, Т. А. Кулаковська [та ін.]; за ред. О. І. Павлова. Одеса: Астропринт, 2019. 279 с.
5. Легеца Д. Г. Стратегічний розвиток сільськогосподарських підприємств в умовах євроінтеграції. *Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки)*. 2018. № 3(38). С. 123-136.
6. Полонська О. М., Солошонко А. Л. Борошномельна галузь України та її експортний потенціал. *Продуктивність агропромислового виробництва*. 2018. № 30. С. 20-28.
7. Савченко Т. В. Стан та перспективи експорту українського борошна. *Зб. тез доп. 80-ї наук. конф. викл. акад.* (Одеса, 7–8 трав. 2020 р.). Одеса : ОНАХТ, 2020. С. 335–336
8. Хелпдеск до ЄС. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. URL: <https://export.gov.ua/agreement/13-ugoda-pro-asotsiatsiiu-mizh-ukrainoiu-ta-ievropeiskim-soiuzom> (дата звернення 13.08.2023).
9. Access2Markets. URL: <https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/en/home> (дата звернення: 13.08.2023).
10. Britchenko I., Legeza D., Yessengaziyeva S., Adilov S. Competitive positions of Eastern Europe and Central Asia countries at the world wheat market. *Соціально-економічні проблеми розвитку бізнесу та місцевого самоврядування*: тези міжн. наук.-практ. конференції (м. Мелітополь, 11-15 червня 2018 р.). Мелітополь: Видавничий будинок Мелітопольської міської друкарні, 2018. С. 441-444.
11. Food Standards Agency. URL: <https://www.food.gov.uk/> (дата звернення: 14.01.2022).
12. Market access map. Інформація про тарифні і нетарифні обмеження. URL: <https://www.macmap.org/> (дата звернення 14.08.2023).
13. Mintel. URL: <https://www.mintel.com/> (дата звернення 13.08.2023).
14. Sokil O., Zvezdov D., Laszlo Vasa. The Perspective of European Globalization and Capitalization of Agriculture in the Post-Covid Period. *Accounting & Finance*. 2021. Is. 93. P. 90-96.
15. Statista. URL: <https://www.statista.com/> (дата звернення: 13.08.2023).
16. Trademap. URL: <https://trademap.com/> (дата звернення: 13.08.2023).

References

1. Antoniuk, P., Antoniuk, O., Stupnytska, T., Holovachenko, L. (2019). Stan ta rezultaty torhivli ahroprodovolchymy tovaramy mizh Ukrainoiu i Yevropeiskym soiuzom [The state and result of trade in agricultural goods between Ukraine and the European Union]. *Ekonomika kharchovoi promyslovosti*, 11, 27-36. DOI <https://doi.org/10.15673/fie.v11i1.1292> [in Ukrainian].
2. Vymohy do produktsii na mizhnarodnykh rynkakh ta sertyfikatsiia [Requirement for products in international markets and certification]. URL: <https://export.gov.ua/11-vimogi-do-produktsii> [in Ukrainian].
3. Hrebelynyk, O. P. (2019). Osnovy zovnishnoekonomichnoi diialnosti [Basics of foreign economic activity]: pidruchnyk. Irpin: Universytet DFS Ukrainy [in Ukrainian].
4. Zovnishnoekonomichna diialnist Ukrainy v systemi hlobalnykh konkurentnykh vidnosyn: ahroprodovolchyi vymir [Foreign economic activity of Ukraine in the system of global competitive relations: agromarketing dimension]: monohrafiia / avt.: O. I. Pavlov, V. A. Samofatova, T. A. Kulakovska [ta in.]; za red. O. I. Pavlova. (2019). Odessa: Astroprynt [in Ukrainian].
5. Leheza, D. H. (2018). Stratehichni rozvytok silskohospodarskykh pidprijemstv v umovakh yevrointehratsii [Strategic development of agricultural enterprises in terms of European integration]. *Zbirnyk naukovykh prats Tavriiskoho derzhavnogo ahrotekhnolohichnoho universytetu (ekonomichni nauky)*, 3(38), 123-136[in Ukrainian].
6. Polonska, O. M., Soloshonok, A. L. (2018). Boroshnomelna haluz Ukrainy ta yii eksportnyi potensial [Ukraine's flour milling industry and its export potential]. *Produktyvnist ahropromyslovoho vyrobnytstva*, 30, 20-28 [in Ukrainian].
7. Savchenko, T. V. (2020). Stan ta perspektyvy eksportu ukrainskoho boroshna [State and prospects of

Ukrainian flour export]. *Zb. tez dop. 80-yi nauk. konf. vykl. akad.* (Odesa, 7–8 trav. 2020 r.). Odesa : ONAKhT [in Ukrainian].

8. Khelpdesk do YeS. Uhoda pro asotsiatsiiu mizh Ukrainoiu ta Yevropeiskym Soiuzom. URL: https://export.gov.ua/agreement/13-ugoda_pro_asotsiatsiiu_mizh_ukrainoiu_ta_ievropeiskim_soiuzom [in Ukrainian].

9. Access2Markets. URL: <https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/en/home>.

10. Britchenko, I., Legeza, D., Yessengaziyeva S., Adilov, S. (2018). Competitive positions of Eastern Europe and Central Asia countries at the world wheat market. *Sotsialno-ekonomichni problemy rozvytku biznesu ta mistsevoho samovriaduvannia: tezy mizhn. nauk.-prakt. konf.* (m. Melitopol, 11-15 chervnia 2018 r.). Melitopol: Vydavnychiy budynok Melitopolskoi miskoi drukarni, 441-444.

11. Food Standards Agency. URL: <https://www.food.gov.uk/>.

12. Market access map. Informatsiia pro taryfni i netaryfni обмеzhennia. URL: <https://www.macmap.org/>.

13. Mintel. URL: <https://www.mintel.com/>.

14. Sokil, O., Zvezdov, D., Laszlo, Vasa. (2021). The Perspective of European Globalization and Capitalization of Agriculture in the Post-Covid Period. *Accounting & Finance*, 93, 90-96.

15. Statista. URL: <https://www.statista.com/>.

16. Trademap. URL: <https://trademap.com/>.

Darya Legeza, D.Ec.Sc., professor,

Dmytro Motornyi Tavsia State Agrotechnological University

darya.legeza@tsatu.edu.ua,

<https://orcid.org/0000-0003-4545-0366>

Yana Sokil, PhD, Assocaite Professor

Dmytro Motornyi Tavsia State Agrotechnological University

yana.sokil@tsatu.edu.ua,

<https://orcid.org/0000-0001-5970-4481>

Tetyana Kulish, PhD, Assocaite Professor

Dmytro Motornyi Tavsia State Agrotechnological University

tetiana.kulich@tsatu.edu.ua,

<https://orcid.org/0000-0002-0219-4457>

MARKET COMPETITION ASSESSMENT FOR FLOUR IN THE EU COUNTRIES

Abstract. Task statement. *The country's development model, as a result of military actions, has undergone changes, including in its foreign economic activities. Destruction of logistic chains, blockade of sea ports, expected reduction in sown areas for grain crops, and projected decrease in yield, leading to an increase in flour prices, may result in a decrease in the export volumes of Ukrainian flour and a loss of leading positions in the global agri-food market. However, abolition of customs duty by Europe will allow Ukraine to increase its export potential in the flour milling products market. The article reveals the main criteria for choosing strategic countries for the export of flour by Ukrainian producers. The key indicators of the assessment of the competitive positions of countries are the trade balance, the dynamics of the growth of the value of imports, the import price, and the presence of enterprises producing bakery products. The study found that the strategic flour-importing countries in the European Union are France, Germany, Romania, the Netherlands, Ireland, and Poland. Great Britain has a high potential for Ukrainian imports. It is estimated that the flour import market in 2021 in the EU accounted for 22% of the world import of the product. It is noted that the cost of flour imports has been gradually increasing over the past five years. Today, Ukraine has little experience in selling flour to EU countries. The value of exports to the EU is only 0.11% of world imports to the EU, and the average price of flour is \$401/ton. According to the conducted analysis, it was established that the primary enterprises are located in Italy, Germany, and Poland. It is justified that Ukrainian enterprises should pay attention to the export of products to Poland, the Netherlands, and Great Britain as countries with the most attractive competitive potential.*

Key words flour export, trade balance, import value, European Union, market competition.

**Вимоги до статей, що друкуються
у “Збірнику наукових праць Таврійського державного
агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного (економічні науки)”**

Збірник призначений для фахівців, які цікавляться теоретичними та прикладними проблемами економіки, фінансів і кредиту, обліку і аудиту, менеджменту та маркетингу мікро-, мезо- та макrorівня національної та міжнародної економіки. Збірник надає можливість вченим та здобувачам наукових ступенів провести публічну апробацію, а науковій спільноті – ознайомитися з останніми результатами досліджень теоретичних і прикладних проблем національної та міжнародної економіки.

Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки) включений до Переліку наукових фахових видань України, є науковим виданням, в якому можуть бути опубліковані основні результати дисертаційних робіт (наказ МОН №1328 від 21.12.2015 р.). Відповідно до Порядку формування Переліку наукових фахових видань України (наказ МОН України від 15 січня 2018 року № 32) Збірнику присвоєно категорію «Б», що затверджено наказом Міністерства освіти і науки України від 02.07.2020 № 886.

Збірник виходить до 4 разів на рік. Останні дати подання статей:

№1 – до 1 березня; №2 – до 1 травня; №3 – до 1 жовтня; №4 – до 1 грудня.

Для участі у формуванні збірника наукових праць необхідно подати:

1. Електронний варіант статті, оформлений відповідно до наведених нижче вимог, виконаний у редакторі MS Word.

2. Рецензію доктора наук (за тематикою статті) – для авторів без вченого ступеня. Відсканований документ повинен містити підпис рецензента, засвідчений печаткою установи, в якій він працює.

3. Файл із відомостями про автора (прізвище, ім'я та по батькові, науковий ступінь, вчене звання, посада, місце роботи, поштова адреса для пересилання авторського примірника, контактні телефони, адреса електронної скриньки) та інформацією про кількість примірників і необхідність поштової пересилки.

4. Електронні копії анотації англійською мовою у форматах *jpeg* (сканована копія) та *doc* (у редакторі MS Word), завірену професійним перекладачем або викладачем англійської мови зі знанням економічної термінології.

5. Електронну копію платіжних документів (оплата здійснюється після прийняття позитивного рішення щодо друку статті).

Пакет перерахованих вище матеріалів надсилається на електронну скриньку:
sp_tsatu@tsatu.edu.ua, ivanvd@ukr.net

Структура статті:

1. Індекс УДК.

2. Прізвище та ініціали автора.

3. Відомості про автора – науковий ступінь, вчене звання, посада та місце роботи автора (повністю без аббревіатур), e-mail.

4. Назва статті (до десяти слів).

5. Анотація мовою статті (від 300 до 500 знаків)

6. Ключові слова мовою статті (не менше шести слів або словосполучень).

7. Код JEL Classification.

8. Прізвище та ініціали автора (англійською).

9. Відомості про автора (англійською) – науковий ступінь, вчене звання, посада та місце роботи автора (повністю без аббревіатур), e-mail.

10. Назва статті (англійською).

11. Розширена анотація англійською мовою (від 1600 до 1800 знаків) містить наступні розділи: постановка завдання, результати дослідження, висновки

12. Ключові слова (англійською).

13. Текст у структурованому вигляді із виділенням наступних елементів:

13.1 Постановка проблеми (постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями);

13.2 Аналіз останніх досліджень і публікацій (аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття);

13.3 Формулювання цілей статті (постановка завдання);

13.4 Виклад основного матеріалу (виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів);

13.5 Висновки (висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку).

14. Список використаних джерел (мовою оригіналу). Бібліографічний опис літературних джерел оформлюється згідно з ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання»

15. Список використаних джерел в романській абетці (транслітерація) – References, оформлений відповідно до вимог APA (<http://www.apastyle.org>).

16. Вказати назву рубрики, в якій має бути надрукована стаття – відповідає назві однієї з наукових спеціальностей галузі знань "Соціальні та поведінкові науки", "Управління та адміністрування":

051 – Економіка;

71 – Облік і оподаткування;

72 – Фінанси, банківська справа та страхування;

073 – Менеджмент;

75 – Маркетинг;

76 – Підприємництво, торгівля та біржова діяльність.

Технічні вимоги до оформлення статті:

- Приймаються статті, написані однією із трьох мов: українською, російською, англійською.
- Назва файлу зі статтею – прізвище автора.
- Формат сторінки – А4.
- Поля з усіх боків – 2 см.
- Всі сторінки мають бути у книжковій орієнтації.
- Обсяг статті – не менше 10 друкованих сторінок.
- Окремі елементи статті:
 - Індекс УДК - Times New Roman, 12, напівжирний, вирівнювання ліворуч, інтервал – 1,0, абзацний відступ – 0 см;
 - Прізвище та відомості про автора (авторів) - Times New Roman, 12, курсив, вирівнювання праворуч, інтервал – 1,0;
 - Порожній рядок;
 - Назва статті - Times New Roman, 16, великими літерами, напівжирний, вирівнювання по центру, інтервал – 1,0, абзацний відступ – 0 см;
 - Порожній рядок;
 - Анотація та ключові слова - Times New Roman, 10, курсив, вирівнювання по ширині, інтервал – 1,0, абзацний відступ – 1,25 см;
 - Порожній рядок;
 - Код JEL Classification - Times New Roman, 12, напівжирний, вирівнювання ліворуч, інтервал – 1,0, абзацний відступ – 0 см;

- Прізвище та відомості про автора (англійською) - Times New Roman, 12, курсив, вирівнювання праворуч, інтервал – 1,0;
- Порожній рядок;
- Назва статті (англійською) - Times New Roman, 16, великими літерами, напівжирний, вирівнювання по центру, інтервал – 1,0, абзацний відступ – 0 см;
- Порожній рядок;
- Анотація та ключові слова (англійською) - Times New Roman, 10, курсив, вирівнювання по ширині, інтервал – 1,0, абзацний відступ – 1,25 см;
- Порожній рядок;
- Текст статті - Times New Roman, 14, вирівнювання по ширині, інтервал – 1,5, абзацний відступ – 1,25 см, назви підпунктів виділяються напівжирним шрифтом;
- Порожній рядок;
- Список використаних джерел – Times New Roman, 10, вирівнювання по ширині, інтервал – 1,0, абзацний відступ – 0,5 см, слова "Список використаних джерел" виділяються напівжирним шрифтом;
- Порожній рядок;
- Список використаних джерел (англійською) - References – Times New Roman, 10, вирівнювання по ширині, інтервал – 1,0, абзацний відступ – 0,5 см;

- Оформлення таблиць:

Таблиця 1

Назва таблиці

- Оформлення ілюстрацій:



Рис. 1. Назва рисунку.

- Формули виконуються за допомогою вбудованого редактора формул MS Word і нумеруються з правого боку:

Формула (1)

- Абзаци позначати тільки клавішею "Enter", не застосовувати пробіли або табуляцію (клавіша "Tab").
- Посилання на літературу в тексті необхідно давати в квадратних дужках, наприклад, [3, с. 35; 8, с. 56-59], в яких перша цифра вказує порядковий номер джерела в списку літератури, а друга – відповідну сторінку в цьому джерелі; одне джерело (зі сторінкою) відокремлюється від іншого крапкою з комою.
- Всі статистичні дані мають бути підкріплені посиланнями на джерела.
- Всі цитати мають закінчуватися посиланнями на джерела.
- Кількість джерел у списку літератури повинна складати не менше 10 (з них не менше 4 іноземних).

- Посилання на підручники та науково-популярну літературу не допускаються.
- Назви праць у списку літератури розташовуються в порядку цитування.
- Скорочення слів і словосполучень, окрім загальноприйнятих, не допускається.

Редакція може відхилити статтю, якщо:

- відсутній повний пакет супровідних документів;
- оформлення статті не відповідає зазначеним вище вимогам;
- тематика статті не відповідає профілю видання;
- назва статті не відповідає змісту;
- стаття написана на низькому науковому рівні;
- матеріали повністю або частково публікувались раніше в інших виданнях або подані до розгляду редакціям інших журналів;
- стаття повністю або частково чужа (автор вчинив плагіат);
- порушена в статті проблема втратила актуальність.

Автори несуть відповідальність за точність наведених у статті термінів, прізвищ, даних, цитат, статистичних матеріалів тощо.

Усі матеріали, що надсилаються для публікації, проходять рецензування.

Рішення про публікацію статті приймає редколегія.

Рукописи, які відхилила редакційна колегія, авторам не повертаються.

Редакція залишає за собою право скорочувати, правити текст і змінювати назву статті.

Сподіваємося на плідну співпрацю!

Редакційна колегія Збірнику наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки)

Контактні дані:

вул. Жуковського, 66, м. Запоріжжя, Запорізька обл. 69600, Україна

Декан факультету економіки і бізнесу Колокольчикова Ірина Володимирівна

Тел.: (067) 258-45-34

Відповідальний секретар – Завадських Ганна Миколаївна

Тел.: (097) 989-87-22, E-mail: SP_tsatu@tsatu.edu.ua